

HMK I. 742/6

J. A. COMENII
JANUÆ
Linguæ Latinæ
VESTIBVLVM,

Primum
In usum Illustris Pædagogei
ALBENSIS
Hungaricè redditum.

Deinde
Orthodoxarum in Hungaria
Scholarum,
Usui,
accommodatum.

LEUTSCHOVIAE,
Typis Laurentii Breveri,
M. D C. XLIII.

Candido Lectori S.

SAluberrimum est præceptum eorum, qui studiis adolescentie consultum eunt; ut si quid addocere velint discipulos siros Præceptores; per certa quædam spatha, seu gradus, inconfusè procedant. Eo consilio ante id hæc Prima Elementa lingua Latinæ evulgavi, ex quibus prima pueritia ad formandam lectionem & scriptionem legitimam pedentim perduceretur. Proximum esse censebam, ut Paradigmata Declinandi, Comparandi, & Conjugandi peculiari libello iisdem exhiberentur. Quod opusculū cùm paratum haberem, accidit ut Rudimenta Linguae Latinæ iterum prelo essent subjicienda. Ibi tum, suafsi aliorum, non pauca ex meo libello illuc (infelici sorte) transtuli. Posteaquam puer habitum aliquem sibi comparavit variandi voces; per numeros; casus, genera, gradus:modos, tempora, & personas; tum demum Rudimenta Grammaticæ; hoc est; Etymologiæ & Syntaxeos præcepta familiarissima eis proponenda ducebam; Ita tamē ut cum hoc studio præceptorū Grammaticæ Formulae Latini Sermonis statim conjungerentur; in quibus praxis, cùm Declinationum, Comparisonum, & Conjugationum, tum verò etiam præceptorum Grammaticæ; antequam illa memorie infingerentur, ostenderetur. Arque hanc quidem ad rem Vestibulum hoc Latinitatis Clarissimi viri JOANNIS ANOSI COMENII: de studiis literarum optime meriti, maxime viuum est nobis idoneum: Cæterum quomodo hoc ipsum Vestibulum pueris sit proponendum, ex Didactica dissertatione de Sermonis Latini studio; ejusdem authoris sententiam explicabo. Vale. Dabam è museo meo Alba Ju-
lia Calendis Maii Anno M. DC.XLI.

M. Philippus Ludovicus Piscator,

INFORMATIO
Ad Informatores Puerorum
De
Vestibuli lingua Latinæ Usu,

Opera danda est illis, qui pueris formandis præsunt, ut eorum Intellectum, Memoriam, Manum & Linguam sensim promoveant. Et Intellectui quidem ac Memoriæ exercendi maturingæ; stylo, verò & lingua horæ pomeridianæ tribuantur. Quem scopum ut assequantur, hoc VESTIBULUM LATINITATIS aliquoties adeundum & percurrendum est.

Et Initio quidex hic libellus percurratur solius lectionis & rectæ pronunciationis causa. Itaque Præceptor unam & alteram pagellam legat clare, distinctè, lente; ut discipuli interea inspectantes suos libellos, auribus, oculis & attentione subsequi possint. Ubi absolverit lectio Præceptor, incipient eandem discipuli; sed singuli sententias singulas in orbem. Hoc dum sit, Præceptor diligenter attendet pronunciationi, ut planè recta sit & accurata: proindeque de literary & diphthongorum Latinarum potestate subinde moneat. Pomeridianis horis eadem illa manè lexitata describent: si non omnia saltem aliquot vel complures ex iis sententias. Tempore verò scriptionis obambulabit præceptor, & singulorum operas inspectando, calamus rectè presare, literarum apices accurate observare, omnes ductus exactè formare docebit.

Abfo

INFORMATIO DE USU

Absoluto ita per nudam *lectionem* & *scriptionem* libello, redibitur ad initium ejus. ubi ad *lectionem* adjungenda *interpretatio*, non tantum ut sententiam sententiae; sed & verbum verbo reddere jubeantur, hoc modo: *Venite pueri*, *Jöszetek gyermeket*: *Venite, Jöszetek, Pueri*, gyermeket. Eadem sententias, eo modo coordinatis verbis, pomeridianis horis diligenter describant.

Tertiò percurrarur Vestibulum, reperendo Interpretationem, inverso ordine; è Vernaculo in Latinum, ut *Jöszetek gyermeket*, *Venite pueri*: *Jöszetek*, *Venite*; gyermeket, *Pueri*. A' meridie sribant eadem sententias in libellum exercitiorum eodem ordine & modo, quo exponebantur manè.

Quartò reassumatur Vestibuli textus, *Memoria* jam pertinande causâ; an & quantum se illi inservaverit Latinarum vocum intelligentia. Itaque pueri ante Scholam propositas sententias memoria imprimant; ingressosq; jubeat præceptor libellos occcludere: & quærat, Tu N. quid significat, *Venite puers?* Tu N. quid est, *Sapientia sémina?* & sic aliquoties pensum illius horæ percurrendo sursum & deorsum, & per saltus. Tum eodem modo vernacula proponat, quæ illi reddant latinè: *Te N. Hogy hogy mondod Deákül, Jöszetek gyermeket?* *Te N. Hogy hogy mondod, Az Isten titeket meg segítend?* Eadem illa describent à meridie, ad formandum Latinæ linguae usum, & intellectum memoriamque.

Ubi quintâ vice adeundum erit Vestibulum, prælegat illis & explicet Præceptor ex Rudimentis Grammaticæ doctrinam de differentia Nominis & Verbi; de Nominali genitibus, & declinatione, idque inspectione perpetua

VESTIBULI LINGUAZ LATINAZ.

perpetuâ vel Paradigmatis, ad cuius formam vox aliqua inflectenda est, vel typi declinationum in Rud. pag. 77. ut, *Pueri*, est vocatus pluralis, descendit à *Puer*, quod est secundæ declinationis: declinatur ut *Genes*, pag. 11. Rudim.

Ubi puer solitaria nomina declinare didicerit, postmodum etiam adjectiva cum substantiis conjunctim declinare affluescat: ita tamen; ut primum ea proponantur, quæ sunt ejusdem declinationis, uti Primæ: *Lingua Latina*, *Lingua pulchra*, *Arealata*, &c. Tum Secundæ; ut, *Deus eternus*. *Caelum supremum*. dehinc tertii; ut, *Homo mortalis*, &c. Veniatur dehinc ad mixtas declinationes; ut, *Lingua elegans*, *Res varia*, *Medium facile*, &c Horis pomeridianis; earundem declinationum exempla describantur, dirigente magistro.

Sexta vice adeatur Vestibulum *Conjugationum ad-dicendarum causâ*: præmissa ex Rudimentis Grammaticæ explicatione doctrinæ de Verbi formâ Activâ & Neutrâ; Conjugationumq; differentiis.

Septimâ demum vice repetendo Vestibulum eatur per verba utri occurront. Ubi de Passivis & Deponentibus erunt generaliter informandi. A' meridie eadem Conjugationes describantur in Exercitiorum libellos, modo jam designato. Atque hic jam etiam commodè inchoari poterit linguae exercitium.

Octavò repetatur libellus, ut recirent memoriter vel integra folia, adjungaturq; declinandi & conjugandi exercitium; itidem jam memoriter, sine tabellarum inspectione. Exercitia stylî pomeridianâ per hos dies erunt *Variatio sententiarum per numeros*, singularem commutando in pluralem, & vice versa; e. g. Introitus Vestibuli

sic

INFORMATIO DE USU

sic variari poterit: *Veni puer, disce linguas pulchras & elegantes, & comprehendere pro tuo captu rem variam, Sapientia semen. Dens te juvabit, Praeceptor amabit, alius (quilibet) laudabit, ipse gaudebis, &c.*

Nona Vestibuli iteratio *Examen spectat; ad agendum; quid profectum sit haec tenus. Horas ergo matutinas percontando transiget Magister: Tu N. quid est? Venite pueri? Pueri est ne Nomen an Verbum? cuius causus? cuius humeri? cuius declinationis? cuius generis? Item de verbis: cuius temporis, modi, personae, numeri, conjugationis? Exercitium styli hic requirit, ut communentur Verborum modi, tempora, personae, numeri. Ita ut ex imperativis Indicativi, & ex Indicativis Subjunctivi formentur) v. g. Ex Introitu Vestibuli argumentum, styli tale proponi potest vernaculè, ut latine reddant discipuli. *Pueri veniant, ut discant Latinam Linguam, qua pulchra est & elegans. Si comprehendunt pro suo captu res varias sapientia semina, fit ut Deus eos juvet; Praeceptores ament; alii laudent; &c;**

Decima & ultima Vestibuli repetitio *Concertatoria erit inter discipulos ipsos. Liecat inferiorum cuicunque provocare Superiorum quemcunque. Atque tum provocans jubeat provocatum sententias, quas è præsentis horæ demenso proponet, transferre in Latinum, & permutare numeros, & verborum modos; & declinare & conjugare, &c. omnia ex tempore, memoriter, promere. Tum post hunc ille eodem modo examinabit. Brabéum esto loci prærogativa.*

Styli exercitium hic tale esto. Ex occasione eorum quæ manè examinata sunt, fingatur epistola, seu narratricula quædam plenior, constans periodis simplicibus,

nol.

VESTIBULI LING. LAT.

non duorum aut trium membrorum, ad quam tamen non requirantur verba alia quam quæ Vestibulum suppeditat, sive in præsenti ejus diei textu occurrante, five alibi inquirienda sint e. g. Ex occasione introitus Vestibuli dicetur ipsis epistola patris ad filium vernaculè, sic: *Edes Fi- am, ha szorgalmatossan meg- tanulod, a' Izép Deák nyelvet, régdedet bizony szeretni foglak. Mert abban nagy bőlteséget taláthatni. Hiszem jó Praeceptorod vagyon: a' ki régdedet ugy tanít és oktat, a' mint elmeiddel meg-foghatod. Az edgyszers-mind könyü-is, tsak a' rendet tartasak meg. Nehéz ugyan a' kezdeti: de a' vége bizonyára gyönyörűséges leszen, Isten segítsen edes fiám.*

A' gyermekek jönek hogy tanulják a' Deák nyelvet, a' melly szép és ékes, ha az ö elméjek szerint elméjekben véznek külömb-külömb dolgokat. A' bőltse ségenek magyait, az leszen hogy az Isten segítse őket, és a' tanítójuk szeretik, egyebek ditsirik.

In examinanda Compositione Praeceptor in causa etiam inquirat: *Cur hoc ita posuisti? Cur non ita? Ubilat à operà vitiosé terminationem fingat; v. g. Cúr poní Venite? cur non Venate, sicut Amate; aut Venete; sicut Docéte? Respondere doceatur: quia Venite est Conjugationis quartæ; ubi imperativus terminatur in ite; &c.*

Hoc modo ad Latinitatis Vestibulum decies deducatus Latinitatis tyro, ipsam Januam ingredi judicabit idoneus.

Janu

Janua Latinitatis

VESTIBULUM.

A' Deáki nyelv Ajtaja előrvaló
PITVAR, ayagy TORNATZ.

Introitus.

1. *Venite pueri,* Jösztetek gyermeket,
2. *Discite latinā lingua.* Tanullyatok a' Deák nyelvet,
3. *Pulchram & elegatēm* A' szépet és az ékest,
4. *Comprehēndite,* Fogjátok-meg,
5. *Pro vēstro captu,* A' ti foghatáftok szerent,
6. *Varias rēs.* a' külömb külömb fele dolgokat
7. *Sapientia sēmina,* A' bőltseségeknek magvait,
8. *Dēus vos juvābit,* Az Isten titéket meg segítend,
9. *Praceptōres amabunt,* Tanitoitok szereténdnek,
10. *Alii landabunt,* Mafok ditsirni fognak,
11. *Ipsi gaudēbitis.* Ti magatok örtülni fogtok,
12. *Si principiū difficile,* Ha a' kezdeti nehéz,
13. *Medium erit facile,* A' közepi könyü lészen,
14. *Finis jucundus.* Vége gyönyörűséges.

C A P U T I.

De accidentibus A' dolgoknak tulajdon-

rerum.

15. *Deus eternus,* Az Isten öröké való,
16. *Mund⁹ temporāri⁹,* E' Világ ideig való,
17. *Angelus immortalis,* Az Angyal halhatatlan,
18. *Homomorialis,* Az er' ber halandó,
19. *Corpus visibile,* A' test látható,

fagikról.

Spiri-

J A N. L A T. V E S T.

2

20. *Spiritus invisi⁹bilis,* A' lélek láthatatlan,
21. *Anima itidem.* a' testben lako lélek azonképe
22. *Cœlum est suprēmu,* az Eg leg fölső,
23. *Aër medi⁹,* az éterő Eg középső,
24. *Terra infīma,* az föld leg alfa,
25. *Nubes est remota,* az fölhő (felleg) távol való,
26. *Nebula propinqua,* az kőd közel való,
27. *Locus est magn⁹ aut parv⁹,* (breves) az hely nagy avagy kitsiny,
28. *Tempus longum aut* az idő hosszú avagy rövid,
29. *Area lata vel an-* az udvar (szűrű) széles avagy keskeny;
30. *Dom⁹ ampla cœlarūta* a' ház tágas, avagy szoros,
31. *Montes sunt alti,* a' hegyek magassák,
32. *Valles profundiæ,* a' völgyek mélyek,
33. *Colles elevati,* a' halmon fel-emelkedtek,
34. *Casa est hūmiliss,* a' kalyiba alásson,
35. *Turris excelsa,* a' torony magas,
36. *Albies pocéra,* a' jegenye fá tetés,
37. *Fluvius brevis aut profundus,* a' folyo víz tsekely avagy mély,
38. *Filū est tenuis (subtilis)* a' tzérna, fonál, vékony,
39. *Funis crassus,* a' kötél temérdek,
40. *Arundo est cava,* a' nád szál hézag, üreg,
41. *Lignum est solidum,* a' fa merő,
42. *Foramen est vacuū* a' lyuk üres,
- (ináne,)
43. *Caminus plen⁹fumi,* a' kementze (kémény) teli fű,
44. *Linea est recta & curv⁹,* a' linea egyenes, vagy horog,
45. *Superficies ástera* a' külső szín darabos avagy sima,
- vel levis,*

R

46. I

JANUAE LATINITATIS

46. *Pondus grave aut az tereh* (mérték) nehéz
léve,
47. *Globus est rotundus*, az golyobis gömbölyeg,
48. *Columna teres*, az oszlop kerekdéd,
49 *Mensa quadrata*, az asztal négy szegű,
50 *X habet formam crucis*, az X bőtünök kereszt formája
vagy,
51 *Pavo est formosus*, az Pava ékes,
52 *Simia deformis*, Az Majom rút, (éktelen.)

Colóres.

- 53 *Creta est alba*, Az Creta fejér,
54 *Tábla nigra*, az jegző tábla fekete,
55 *Cinnabaris rubra*, az minium veres,
56 *Sulphur luteum*, az kén-kő verhenyő sarga,
57 *Gramen viride*, az pásít zöld,
58 *Firmamentum carneum*, az tsillagos ég kék színű,
59 *Vitrum est pellucidum*, az üveg világos, (által-látszó)
60 *Affer opacus*, (clara a deszka sötétes, (homályos)
61 *Aqua iúrbida vel* az viz zavaros vagy tisztta.

Sapóres.

- 62 *Mel est dulce*, Az méz édes,
63 *Sicut & saccharum*, mint a nád-méz-is,
64 *Fel amarum*, az épe keserű,
65 *Acétum ácidum*, az etzet savanyu,
66 *Salsafsum*, az só soos,
67 *Piper acre*, az bors erős,
68 *Immatúrum pomum acerbum vel austérum*. az érettel alma keserű vagy savanyú.

Odóres.

VESTIBULUM.

3

Odóres.

- 69 *Odor est suavis*, Az illat kedves gyönyörű,
70 *Fator réter*.

Aliæ qualitátes.

- 71 *Lutum est húmidum*, Az Sár nedves,
72 *Pulvis siccus*, az por száraz,
73 *Offa dura*, az tsontok kemények,
74 *Caromollis*, az hús lágy,
75 *Glacies lubrica*, az jég fik, (fikamlo)
76 *Pruna est calida & candens*, az eleven szén meleg és fénlő
tüzes,

- 77 *Carbo frigidus & áter* az hólászén hideg, és fekete,
78 *Nos incédim⁹ vestiti*, mi ruhában járunk,
79 *Indi nudi*, az Indiát mezeitenetlen,
80 *Unicornis est feruum animal*, az unicornis vad állat,

- 81 *Vacca mansuetum*, az tehen szelid,
(cicur,) az oroszlán kegyetlen,
82 *Leo savum*, az juh engedelmes, szelid,
83 *Ovis mitis*, az vendég vidám,
84 *Conviva est hilaris*, az hely kies,
85 *Locus amarus*, az barátság gyönyörűséges,
86 *Amicitia jucunda*, az izener (hir) örvendetes,
87 *Nuncium letum*, mind azok kedvesek és kellemetesek,
88 *Omnia illa grata & accepit*, az hely illendő, vagy illetlen,
89 *Locus est commodus vel incommodus*, az üdő alkalmatos, vagy a kalmatlan,
90 *Tempus opportūnum vel inopportūnum*, az eszköz alkalmatos vagy a kalmatlan,

- 91 *Instrumētum aptum vel inēptum*, az R. az az eszköz alkalmatos vagy a kalmatlan;

Szagók.

- Az illat kedves gyönyörű,
az bűdöség íszonyú kedvetlén.

Más mineműségek.

4 JANUAE LATINITATIS

- 92 Persóna idónea, vel a személy illendő, vagy illetlen inidónea.
- 93 Res est necessária vel az dolog szükséges vagy szük supervacánea, ségtelen.
- 94 Rei usus est útilis aut az dologgal való élés hasznó vagy ártalmas,
- 95 Res rei similis aut Edgygyik dolog a másikhoz hasjási hasonlítás. (rara.)
- 96 Sylva est densa vel az erdő sűrű vagy ritka,
- 97 Ager fœcundus aut az mező, (szántó föld) termésterű, keny avagy terméketlen,
- 98 Motus est celer aut az mozgás gyors vagy késő, tardius, (ger.)
- 99 Cursor álacer aut pi- az posta gyors vagy rest,
- 100 Operarius gnarus az munkás ferény avagy túnya, aut ignavus,
- 101 Securis est acúta vel az fejsze éles vagy éltelen, stupida, (hebes),
- 102 Cibus crudus vel az étek nyers avagy főtt, coctus,
- 103 Sermo jocósus vel a beszéd tréfás vagy valóságos ferius,
- 104 Historia certa aut a historja (a meg-lött dolog díbia,
- 105 Testimonium verum aut falsum.

Compara-
tiva.

- 106 Primus est doctus. Az első tudós,
- 107 Secundus doctior, a másik tudóssab,
- 108 Tertius doctissim⁹. a harmadik tudóságos.

Anón

WESTIBULUM

5

Anómala com-
paratio.

- 109 Taurus est magnus, A' Bika nagy,
- 110 Camélus major, a' Teve nagyobb,
- 111 Elephas maximus, az Elephant leg nagyobb,
- 112 Passer est parvus, a' veréb kicsiny,
- 113 Parus minor, a' Paris madár kisebb,
- 114 Trichil⁹ minimus, az ökör szem leg kisebb,
- 115 Cerevisia est bona, a' szaladásról jó,
- 116 Mus summelius, a' méh rölk jobb,
- 117 Vinum optimum, a' bor leg jobb,
- 118 Lacerta est mala, a' gyék gonosz,
- 119 Vipera pejor, a' Vipera kigyo gonoszsabb,
- 120 Aspis pessimus. az Aspis kigyo leg gonoszsabb.

Denominativa.

Nevező szók.

- 121 Ducatus est aüre⁹, Az arany pénzarányból való,
- 122 Talérus argenteus, a tallér ezüstből való,
- 123 Abénum cibereum, az üst részből való,
- 124 Cantharus stannic⁹, a' kanna fejér ónból való,
- 125 Malleus ferreus, a' pöröly (kalapács) vasból való,
- 126 Scamnum lignen, a' padlók fa ból való,
- 127 Murus lapideus. a' fal köbölköből való.

CAPUT II.

De rerum actioni- A' dolgoknak tselekedetik.
bus & passionibus. ról és szenvedéskről.

- 128 Creatoris in honore, A' teremtőnek tisztelegésére,
- 129 Faciunt omnes cre- Tselekeszik minden teremteteret
atur & suum officium. állatok az ő tiszteletet.

R 3

R

R

Cælé-

R

R

Cœlestium actiōnes.

- 130 *Angeli celebrant*,
131 *Solluces*, (eum,
132 *Luna splendet*,
133 *Stelle micant*,
134 *Mane incipit dies*,
135 *Vesperi nox*.

Elementorum.

- 136
- Elémenta alunt nos*
- ,

- 137 *Ignis ardet*,
138 *Flamma flagrat*,
139 *Scintilla glissat*,
140 *Tónitru tonat*,
141 *Ventus flat*,
142 *Pluvia pluit*,
143 *Nix ningit*,
144 *Aqua in plano fluit*,
145 *Ex vase manat*,
146 *Ex fonte salit*,
147 *E' puto haeritur*.
148 *Plantarum*.

Herba crescit,*Fólium viret*,*Flos floret*,*Fructus maturescit*,*Quemur carpas*,*Flede ramum*.

Az Egi teremtetett álla.
toknak tselekedetik.

Az Angyalok ditsérik őter,
a' Nap világoskodik,
a' Hőlde felik,
a' tsillagok ragyognak,
Reggel kezdetik a' nappal,
Estve az étszaka.

Az élterő állatokéi.

Az élterő állatok minden táp-
lálnak,
a' tüzég,
a' láng lángol, lobog,
a' szikra szökdös,
a' menydögés dörög,
a' szel fu,
az eiső esik, esőzik,
a' hó havul esik, havazik,
a' viz foly a' lapályon,
az edényből szivárkozik,
a' kút főből ki-buzog, fel-fző,
a' kútból merítetik. (kik)

A' Plántákéi.

A' fű nevedik,
a' fának vagy fának levelezők-
dellik.

a' virág virágzik,
a' gyümölcs érik,
Mellyethogy le-szakasz,
hajsd-meg az ágat,

154 Sive

- 154 *Sive sint pyra, sive pruna, sive cerasa, &c.*
155 *Nux continet núcleū*
156 *Rosa olet bénē*,
157 *Urtica urit*.

Animálium.

- 158 *Lapis jacet*,
159 *Arbor stat*,
160 *Animal se mouet*,
161 *Avis volat*,
162 *Piscis natat*,
163 *Quádrupes gráditur*
164 *Serpens serpit*,
165 *Vermis reptit*,
166 *Cervus currit*,
167 *Equus hinnit*,
168 *Bos mugit*,
169 *Agnus bálat*,
170 *Porcus (sus) grünit*,
171 *Ursus murmurat*,
172 *Lupus ululat*,
173 *Canis latrat*,
174 *Aries arietat*,
175 *Bélusa lániat*,
176 *Lepus fugit*,
177 *Vulpes mutat pilos*,
178 *Catus (felis) capit*

mures,

- 179 *Gallina ponit ova*,
180 *Anser gescit ut avena*,
181 *Vermes rodunt*

pingvia.

Akar körtvélyek, akar szilvák,
akar tseresznyék legyenek,
a' dio hajában vagyon a' bél,
a' Rosa jól szagoskodik,
a' tsalán csip.

A' lelkes állatokéi.

A' kő fekszik,
az élő fa fönne áll,
a' lelkes állat magát mozgattyá
a' madar röpül,
a' hal úsz,
a' négy lábu állat lépik,
a' kigyo csísz,
a' féreg mászik,
a' szarvas fút,
a' ló nyerit,
az ökör bög (bömböl),
a' barány békér,
a' diszno rölöög,
a' medve dörömböl,
a' farkas ordit,
az eb ugat,
a' kos türköldik,
a' fene vad szaggat,
a' nyul fút,
a' roka változtattra szörít,
a' matska egerek fog.

R 4 182 Peda-

- 182 *Pediculi mordent* a' tetűk csípik a' bőrt,
cutem.
- 183 *Ut & púlices atque* a' mint a' balhák és a' szunyo-
cúlices, (ósa, gokvis,
- 184 *Formica est labori-* a' hangya munkás,
- 185 *Arácea artificiosa*, a' pók mesterséges,
- 186 *Apes pungit acúeo* a' méhek fulájnockal szurdalnak
- 187 *Quicquid vivit viger* valami él erejében vagyon,
Hominis. Az Emberéi.
- 188 *Nos agimus vária,* Mi tselekedünk külömb-kü-
lömb féle dolgokat,
- 189 *Cörpore & animo,* testünkel és elménkel,
- 190 *capui repléter cére-* a' fö meg telik agyvelővel,
- 191 *tegitur capillis,* (bro haj izálackal bé-federik,
- 192 *Excépto vultu.* az arczulattul meg-válva,
- 193 *Nullum membrum* semmi tag nem adatott he-
frustra datum est, jában,
- 194 *Nam oculis cernim⁹.* mezt szemeinkel nézünk,
- 195 *Per nasum exer-
nimus,* az orrunkon ki-fuyjuk aztak-
nyot,
- 196 *Frons habet rugas,* a' homloknak rántzai vadnak,
- 197 *Aures audiunt,* a' fülek hallanak,
- 198 *Nares olfactiunt,* az orlyukak szaglanak,
- 199 *Lingua gustat quo-
modo res sariant,* az nyelv meg-kostollya mi izü
légen valami,
- 200 *Dentib⁹ mändim⁹.* Fogainkal rágunk,
- 201 *Stomach⁹ cōcoquit,* a' gyomor emészt,
- 202 *Intestina égerunt,* a' bélék ki-adgyák, ki-vetik,
- 203 *Hepar cōficit sán-
guinem & dimittit* a' máj tsinályá a' vért, és az
erekben szélyelbotsátya,
per venas.

- 204 *Cor palpitat,* az szív dobog,
- 205 *Pulmorespirat,* a' tüdő lélegzél,
- 206 *Labia sunt circa os,* az ajakak vadnak az szájkörül,
- 207 *Barba ornata mentū* az Izakál meg-ékestői az állat,
- 208 *Fœmina sunt im-
berbes.* az alszony emberek szakálta-
lanok,
- 209 *Húmeris bajnlám⁹* az vállainkon hordozzuk a' ter-
- 210 *Bráchius amplé-* karjainkal ölelünk, (het-
timur,
- 211 *Manib⁹ laborám⁹,* kezeinkel munkálkodunk,
- 212 *Sinistra teneat dex-* a' bal kéz tartva, a' jobb kéz vég-
tra peragit opus.
- 213 *Palma palpamus,* a' tenyérrel tapogatunk,
- 214 *Pugnoper cūtimus,* az ököllel verünk,
- 215 *Vola prehendimus,* a' marockal fogunk,
- 216 *Digitus cōstringim⁹* az újakkal szorítunk,
- 217 *Únguibus scábim⁹* a' körmöckel vakarodunk, és
& scalpimus,
- 218 *Sub péctore venter* a' mely alatt vagyon az has,
est,
- 219 *Infra axillas látera,* a' honallyak alatt az oldalak,
- 220 *Sub bis coſte,* ezek alatt az oldal tsontok,
- 221 *Tergum habet su-
perne scápulas, in-
fernē lumbos,* a' háton fellyül vadnak az váll
lapotzkák, alól az tzombok
ágyékок,
- 222 *Nátabus sedémus,* az alfelünkön ülünk,
- 223 *Pédbus ambulam⁹* a' labokon járunk.

Mentis.

Az elmejéi.

- 224 *Mens cōgitat sem-* Az elme mindenkor gondol
per aliquid.

JANUAE LATINITATIS

- 225 *Etiam in somnio* még álmában. is álmódik.
somniat,
- 226 *Intellec̄tus intelligit,* az értelem ért,
Ratio ratiocinatur, az okosság okoskodik,
Memoria méminit, az emlekező elme emlekezik,
Eti si quid oblitæ est, és ha valamit el-felejtet meg-
recordatur, emlekezik róla,
Volūntas vult bonū, az akarat akarja az jót,
Declinat malum, el-távosztattyá a' gonoszt,
Sed sepe fallitur, de gyakorta meg-tsatalik,
Gaudet & irritatur, örül, és szomorkodik,
Securus curat nihil, a' mérész semmivel sem gondol,
Tulit timet nihil, a' bátor semmiről nem fél,
Vēgetus laborat, az erejebéli munkálkodik,
Fessus quiescit, a' meg-fáradt nyugszik,
Vigilia enim fatigat mert a' vigyázás meg-fáraíz,
Sopor recreat, az édes álom meg-újjít,
Cum septem horas midőn hét orákig alattal,
dormivisti,
Et evigilas, excita és fel-serkensz, másokat
álios. költs-fel.

Morbidórum.

- 242 *Jejūnus appetit* esca,
Satur fastidit,
Delicatus deligit,
Sanus bene valet,
Agrōtus agrōtat,
Cui dolet, is queritur
Morbi sine dolore sunt periculosi.
- 243 A' ki éhjomra vagyon, kiványa
az eledelcket,
a' meg-elégedet meg-unnya,
a' kedvére tartott válogattyá,
az egéséges jól vagyon,
a' beteg betegeskedik,
a' kinék fáj, az panaszokodik,
a' fájdalom nélkül való beteg-
ségek veszedelmesek,

249 Et

PESTIBULUM.

- 249 *Et plerūq; lethales,* és gyakran halatosok,
Febris redit per a' hideglelés szerenként jó
vices, viszsa,
Apoplexia énecat citó a' gutta ütés hamar meg-öl,
Scabies facit pruritus a' rüh viszketést szerez,
Ulcus scatet tabo, a' fekely posog genyetséggel,
Recens vulnus sa- az ujjantába való seb meg-
natur, gyogyul,
Quicquid putret, valami meg-rothad bűdös az,
sordet,
Robustus potest mul- az erős sokat vihet-el,
tum ferre.
Tener parū sufferre, a' gyenge kevéset viselhet-el,
Cæcus non videt, a' vak nem lát,
Surdus non audit, a' siket nem hall,
Mutus non lóquitur, a' néma nem szól,
Claudus claudicat, a' sánta sántal,
Tacitu caret nemo, Tapasztalásbeli érzés nélküli
visus paraliticus, senki nincsen, hanem csak
a' gutta ütött,
Mutilo deest aliqd, a' tsókának vagyon valami hi-

Opificum.

- 264 *Agricola arat,* A' szántó-vertő ember szánt,
In vere seminat, Tavaszszerrel vét,
In estate metit, Nyárban arat,
In autumno vindemiat, Őszszel bort szür, szőlőt széd,
Hyeme tritárat in Télben tsepel a' tsürben,
börreo,
Hortulanus plantat, a' kertész a' kertet békíti,
herbum,

A mesterek emberei.

270 Mo

JANUAE LATINITATIS

- 270 Mólitor molit in a' molnár örl a' malomban
mola frumentum, gabonát,
- 271 Pistor pinsit panem a' sütő lisztböl kenyeres sűr,
è farina,
- 272 Pastor pascit gregem, a' pásztor legeljeti a' nyájat,
- 273 Secat fenn in prato, szénát kaszál a' réten,
- 274 Format è lacte cäseos, a' téjböl sajtokat nyom,
- 275 Lániomacat peccu- a' mészáros meg öli a barmokat
- 276 Venator vená- (des a' vadász vadakat vadász,
tur ferasz; (cres,
- 277 Auceps capit volu- a' madarász madarakat fog,
- 278 Piscator piscatur, a' halász halász (halákat fog.)
- 279 Coquus parat cibos, a' szakáts étkeket készít,
- 280 Elixat in olla, Főz a' fazékban,
- 281 Affat in vörubus, süt a' nyáron,
- 282 Frigit in butyro, ránt a' vajban,
- 283 Tornet in craticulo, pirit a' rostélyon,
- 284 Fércula condimus az étkeknek izit meg-adgyük
aromatibus, a' fű-szerzsámockal,
- 285 Potum condimus in az italt el-teszszük (el rejtyük)
cellâ, a' pintzében,
- 286 Exuvia fit vinum, a' szőlőkböl lézzen a' bor,
- 287 Cerevisia prómitur, a' fer ki-vétezik a' hordoból,
è dolio,
- 288 Auriga jungit equos, a' kotsis bék fogja a' lovakat,
- 289 Et ungit rotas, és a' kereket meg-kéri,
- 290 Et proficiscitur subi- és hirtelen megyen; a' sárban
tò; in cæno autem haret, penig meg-akad,
- 291 Quam vebit ónera midőn terhet viszen szekéren,
currut aut trahâ, avagy szánon,
- 292 Nauta náavigat, a' hajós hajokázik a' hajóval,
návvi.

293 Natt-

VESTIBULUM.

- 293 Nacler^o gubernat, a' hajós mester igazgatta,
- 294 Rémiges rémigant, az evezők eveznek,
- 295 Per fluvios vadám^o, a' folyo vizé lábbolunk, gázo-
- 296 Aut útimur scaphis, avagy tsónokkal élünk, (lük,
- 297 Aut stérnim^o pontes avagy hidakat és pallókat tsi-
& ponticulos,
- 298 Viatör it psémitam, az útonjáró megyé az ösvényé,
- 299 Et cavet ne erret, és el-távoztartya hogy el ne-
téveledgyék,
- 300 Aut cadat in foveā, avagy ne esék a' gödörben,
- 301 Cedit retro, ubi porró viszsa tér, a' hól tovább nem
nequit pérgeret, mehet,
- 302 Mercator tractat, a' kalmár az árukát forgatta,
- merces,
- 303 Mérit damnum, Fél a' kártul, keresi a' nyere-
quarit lucrum, séget,
- 304 Monéta gestat in a' pénz az erszényben hordoz-
cruména, tatik,
- 305 Quoniam pecuniá, mert a' mivel tartozunk, pén-
qua debémus, sólvim^o, zel fizettyük-meg,
- 306 Emimus & véndi- vészünk és adunk drágán vagy
mus carant vilis, óltson,
- 307 Nummi sunt di ver- a' pénzek különb külömb félek,
si, quisq; suo valore, mindenik az érősege szerint,
- 308 Netrix net è lino, a' fonás sziszony fon a' lenböl,
- 309 Textor texit linteum a' takáts sző lenböl való ruhát
telam, (vasznát.)
- 310 Pannifex è lanâ a' poszto tsinálo a' gyapjuból
pannos, posztó,
- 311 Sartor mésurat vestes a' szabo meg-méri a' ruhákat,
- 312 Sutor suit calceos ex a' varga varfárukat a' bőrböl,
cório,

13

313. Pe

- 313 *Pellio è pellibus pel-* a szörts bőrböl ködmenekek
licea, tsinál,
- 314 *Restio torquet restim* a kötél tsinálo körelet tekei,
- 315 *Figulus singit fidélia* a fazekaš föld edényeket tsinál
- 316 *Scrinarius sua scri-* a szekrény tsinálo (asztalos) až
nia glutinat, ö szekrényit meg-enyezi,
- 317 *Faber cudit,* a kováts vér,
- 318 *Lingnari⁹ ásciat se-* az áts bárdol a fejszével és ép,
búri & adfiscat adfiscatū pit épületeket,
- 319 *Ponit fundamēntū,* fundamentumot vét, falakat
erigit pariétes, alatt,
- 320 *operit tec̄to,* hézattal bé-fedezi,
- 321 *Deibile non est firmū* az erőtlen nem erős,
- 322 *Fulcitur fulcris,* meg tāmasztatik tāmaszockah,
- 323 *Ut nernat.* hogy el ne düllyön.
- Verba in personália** Személyetlen igék.
- 324 *Si tibi libet, licet,* Ha tenéked tetűzik, szabad,
- 325 *Si te piget labóris,* hate restelled a' munkát, szé-
püdeat te, gyenleyed,
- 326 *Decet te pénitire* Illik hogy te meg-bánnyadá
peccati, te vétkedet,
- 327 *Adolescētem decet* a' fel-serdült issiat illeti a'
silētium, halgatás,
- 328 *Si te sessiōnis tēdet,* ha meg-untak az ülést sétál
oportet spaciari. nod kell.

CAPUT III.

De rerum circum- A' dolgoknak környe-
stantiis. állásiról.

- 329 *Quis vocat me? Ego.* Ki hiv engemet? En.
330 *Tunc es? Quis est igi-* Te vagy é? Ki vagyon téhát
ur illuc? Paulus. atmott? Pál.

- 331 *Expectemus donec* Várjuk migel jö. Jól, bátor,
véniát. Bene. (szem.)
- 332 *Salve. Ago grātias,* Egésséggel! köszönettel ve-
- 333 *Ut vales? Sic me-* Mint vagy? Igy fél részént,
- diocriter,
- 334 *Ubi fuisti? Undere-* Hol voltál? hoňanjöszviszsa?
- diis? Ex oppido, a' várásból,
- 335 *Qua ivisti? Per* Mellyen mentél el? a torná-
pórticum,
- 336 *Quorūm ēis? Domum.* Hová ígyekezel? Haza.
- 337 *Et quo īnde? Nusquam,* S-hová onnét? Sohová sem.
- 338 *Quando in horo fuisti?* Mikor voltál a kertben?
- 339 *Heri, hodie, modo,* Tegnap, ma, most, minap,
nuper, dudum, régen,
- 340 *Quando me invīses?* Mikor látogatz meg engemet?
- Mox, cras, peréndie,* Majd, holnap, holnap után,
aliquando,
- 341 *Satis ne memoriā* Tudodé könyv nélkül a' letz-
lecciónem? Sic satis,
- 342 *Ego minimē neuisquā,* En nem semmiképpen,
- 343 *Qua est causa?* Mi az oka? talál el-felejtet-
ted? Kőzel el,
- Num es oblitus? Fere,
- 344 *Cur non répetis?* Miért nem tanulod meg ismét zel?
- 345 *Nunc mihi non ēacar,* En most nem érkezem,
- 346 *Quare? Missus sum* Miért? a' majorban küldet-
in villam,
- 347 *Profectò? Ibo una.* Ugyé bizony? Elmegyek ed-
Nequāquam, gyütt veled. Señiképen ne;
- 348 *Quam ob rem? Re-* Mi okért? az úton tanullyunk,
petemus in itinere,
- 349 *Id præsta; quā garrire,* Az jobb mint tsátsogni,
- 350 *Omn-*

16 JANUAE LATINITATIS

- 350 Omnío; redibi- Ugy vagyon; meg-térunket-
musne mature? dejen?
- 351 Fortasse sed vix. Eho Talám meg, de tsak alig. Hó
dúbitas? (bimus. kételkedél?)
- 352 Procul est, properá. Meszze vagyon, siesűn,
- 353 Censutóres? quid tū? Mint a' targák? S. ha ugy-ist!
- 354 Nostram etatem A' mi idős korunkhoz illik a
decez agilitas; furtaság,
- 355 Sic ajunt. Imò sic est. Ugy mondnak: söt ugyan ugy
vagyón,
- 356 Ne clama. Atqui Ne kialts. Ha lá tsak magunk
sumus soli, vagyunk;
- 357 Quómodo ludémus? Miképpen jádzodgyunk? Lap-
Pilá, tával;
- 358 Quámidin? Torú diem. Meddig? egész nap estig,
- 359 Hui nímium est. Húfelettéb. volna az. Hiszem.
Atqui sunt feriae, idnepek vadnak.

Præpositiōnes.

Prépositionök.

- 360 Pergamus rogo te, Meňyünk eléb, kérlek tégedet!
- 361 Nunc tibi parvás Most tenéked a' kitsiny szóts.
vóculas expónam, kákat rakogatom előben;
- 362 Ad nos trahimus; Magunkhoz vonszunk, tölkük
nobis trúdimus; el-taszítunk;
- 363 Nobiscum dúcimus; Mi magunkal viszünk, elő
ante nos pellimus, pone tünk hajtunk, utánunk
nos raptamus, vondozunk.
- 364 Secundum flumen. A' folyo-viz mentében köny-
fáciile est natare, üszni,
- 365 Advérsus illud im- Annak ellenében lehetetlen
possibile. (dos)
- 366 Apud altáre sacér. Az óltárnál vagyon a' Papnai
kábel.

- 367 habet, prænōb srd dia mellette seplana, fructu-
lo pigid. conum
- 368 Petemaratio oita quod a Vasconerorūl gregere
mira ad eis non manca meg hozya Briban ne
Sapra culmen scandal a. na Peteges Sagyon
- 369 Intra lumen copia a húspolón belül maghallo
- 370 Falci coram nobis, Vald megsoni elbérinkant
quod fecisti clam nobis esibololit lithoni cölüm.
- 371 Quia iſt palam. Hörtgyelvan vagyon
- 372 Contra præoplum fej a Parancsokat ellene ele-
tudom.
- 373 Ero a præoplum, mīgra Mykum. Salardatba
Itzai.
- 374 Cuidam ob sua facias Edgy valaki a d'cslske-
ra edomo profugus. d'cslske
- 375 noctarium körül visszira. Ar Ut Molly et futran a
fragum conficit en min meigallot.
- 376 Mind: ultra fragrave, Annak utuma á kontulek
mit progesz.
- 377 Semipon do per hum Glor: a Epusara.
- 378 Obibal circa haludob. a förtök körül gurvala
- 379 Oberabal mordarmora aberkek körött ebolugvala
- 380 Kanyabat transire usq; a Jengoren a cal Sazokerig
ad extremas misulab. valus/panones halcsugato
- 381 Prope orbis lokmonos körül visszakörül
- 382 Extra spalua vagans Karajan körül vandorolve
- 383 Proquo micerendur alicent terekednek
- 384 Verum propter ipom detolbekzkh pildaykert

V E S T I B U L U M.

19

- 403 Centum anni sunt Száz esztendők edgy seculum
seculum,
404 Sátanas est mille a' Sátán ezer tsalárdásokn
fraudum artifex. mestere,

A

C A P U T I V.

D e rebus in Scholâ. A' Scholabéli dolgokról

405 Scholásticus frequē- a' Deák a' Scholát gyakorl
tet Scholam. Iya,

406 Quo artibus erudiā- a' hol a' mesterségekben tan
tur, tassék,

407 Initium est aliteris, a' kezdés vagyon a' bőrűktő

408 E syllabis voces com- a' szok ősve raggattatnak sy
ponuntur. labákból,

409 E dictiōnibus sermo, a' szokból lészen beszéd,

410 Ex libro legim⁹ tacite a' könyvböl olvasunk halkal,

411 Aut recitamus clare avagy el-mondgyuk hangsúlyos,

412 Invól vimus eum Bé-takarjuk azt hártyában,

membranâ, Es a' könyv-tarto ládátská
to, tézük,

414 Atramentum est in a' ténta a' kalamárisban v
atramentário, in quo gyon, a' mélyben mártyl
tingimus calatum, a' pennát;

415 Scribim⁹ eo in char- Irunt azzal a' papirosra, a' le
tâ, in utraque páginâ, vélnek mind két oldalára,

416 Si pérperam. delem⁹ Haroszszül, el-törölyük,

417 Et consignam⁹ denuo Es fel-jegyezzük igazán, vag
redē, vel in márgine, a' levélnek karéjjára,

418 Doctor docet, a' tanito tanit,

S 2

Dis

20 JANUAE LATINITATIS

- 419 Discipulus discit, A' tanítvány tanul, nem min-
non omnia simul, sed deneket edgyszer-s-mind
per partes,
- 420 Praeceptor praecepit a' doctor parantsollya a' tse
facienda,
- 421 Rector regit Academiam. a' Rector igazgattyaa az Acad-
miát,
- 422 Pedagogus adveritit a' gyermeket tanito reá vigyá-
és urget,
- 423 Custos monet & con- a' gyermekkek között vigyázó in-
signat,
- 424 Magister instituit a' Mester mindeneket tanit,
uniyós, singuli atténdunt,
- 425 Ille eméndat mendas,
- 426 Diligens proficit: a' szorgalmatos eléb megyen.
négligens vánulat,
- (presto,
- 427 Etenim férula est Mert jelen vagyon az ostor,
- 428 Nō verberat baculo,
- 429 Sed cedunt virgis,
- 430 Abság vénia ne éxeas
- 431 Post moram rédeas,
- 432 Quod agere debes,
- age,
- 433 Linea fit régulâ: az egyenes vonás lészen rámá
circulus círcino,
- 434 Gramatic⁹ lóquitur,
- * 35 Dialectic⁹ disputat,
- * 36 Vera a falsis disser-
nit,
- 437 Rhétor ornate lo-
quitur.

Músic
sen szól.

21 VESTIBÜLUM.

- 438 Músicus cantat, A' Musikához tudó énekel,
- 439 Poëta carmina singit a' Poëta verséket szerez,
- 440 Pictor effigiem pingit a' Kép-iro képet ír,
- 441 Históricus res gestas a' lört dolgoknak le-irója a
narrat,
- 442 Physicus natúram a' Physicus a' természetet vi-
scrutatur,
- 443 Medic⁹ eam imitátur az Orvos doctor az követi,
- 444 Ethicus tradit mo- az Ethicus az erkölcsöket ta-
res,
- 445 Qui studiòsum de- melyek a' tanuló Deákot
decorant,
- 446 Verum de iis paulo De azokról valamennyivel
infra,

CAPUT. V.

- . De rebus domi. A' házi dolgorút.
- 447 Pulsufores, si clausæ Zörgesd az ajtót, habé-zárol
sint,
- 448 Cum aperitur, tran- Mikoron meg-nyittatik, men-
si óstium,
- 449 Et intra tn atrium Es meny-bé a' tornázbán,
- 450 Clavis claudit ferā, a' kúlcs bé-zárra a' lakator, é-
iterámj, recludit, ismég meg-nyitva,
- 451 Clavus figit, a' szeg bé-szegezi,
- 452 Pavimentiū calcām⁹ a' pádimétemot nyomdossuk,
- 453 Láquear nobis impēdet, a' menyezet reánk függ,
- 454 Fenestræ sunt vitrea, az ablakok övegesek,
- 455 Hypocauſtū calefit, a' szoba melegszik,
- 456 Camera frigent, a' komorák (bőltök) hidegek,
- 457 In cistis & arcis abscondimus res, a' szekrényekben és ládákban
elrejtjük az edgyet másokat.

In eón-
s. 3.

JANUAE LATINITATIS

- 458 In corib⁹ portamus, A' kosárokban hordozunk,
 459 Succus non servat⁹ a' hig nedveség nem cartatik
 infacco, a' Sákban.
 460 In cubículo sunt lecti azágyas hárzbá vadnak párnák,
 pulvináribus bráti, kal meg terítetet ágyak,
 461 Cervical súbdimus a' vánkost nyakunk alá tézsz-
 cérvici, szük,
 462 Tegétilbus nos inté- Lepleckel magunkat bél-
 gimus, cubantes supini pezzük, feküvén hanyattá
 vel proni, vagy hasmánt,
 463 Matula est pro urí- a' vizellő edény húgynak való,
 ná, & secéssus pro álvo- és a' kamora szék a' hasnak
 levánda, környebbitésére, (dössel,
 464 Excretmenta fætent, a' ki-vertetett emésztesek bű.
 465 Thure suffimus, Tömjénél jó illatu füstöt té-
 466 Fáciem lavámus. Orzánkat meg mossuk (szünk,
 quotidie, minden napon,
 467 In bálene sudámus, a' fördőben veritékünk,
 468 Sudariis nos té- Keszkenőkel magunkat meg-
 gimus, töröllyük,
 469 Tonsor tondet crines, a' bojbély el beretvályá a'
 hajakat,
 470 Pectit comā pectine, meg fusilli az üstökertüsűvel,
 471 Máculæ abstergún- a' mottok el törletnek spón-
 tur spongia, (scopis, giával, prüvel,
 472 Quisqlia verruntur a' szemetek el sepr, ek se-
 473 Indúsum & tuni- az iméget és a dolmam, a' de-
 cam thoracem, famo- rék izotítót, a' nadragot-
 rália & tibialia indú- berhét, és salavárit fel-öl-
 mus & exnuimur, tözzük és le- verkezzük,
 474 Quóties opus eſt, a' menyiszer kivántatik, a' men- pallium

KESTIBULUM.

23

- pallium & togam ami- tét, a' palastot, és a' ho-
 cimus, felső ruhát fel-ölöz-
 475 Pilei & collária, chi- a' stüvegek és a' gallérok, i-
 rothéca, sandália sunt tyük, folyák, tisztelessé-
 boneftátus ergo, okáért vadnak,
 476 Cingulo nos cingim⁹, övel magunkat bél-övedzü-
 477 Ligulis astringim⁹, Szalag szíjakkal meg szorit
 478 Mappà stérnimus, az abrosztal meg terítet-
 mensam, asztalt,
 479 Ad júscnlx & psal- az étek lévhez és péphez
 ménum est cóchlear, gyon kalán,
 480 Edélia alia scin- Egyéb eledelek késsel me-
 dantur cultro,
 481 Muscas ábigemá- a' legyeket üzd el a' legy-
 scári, zövel,
 482 Tolle pátinás, Vidd el a' talakat,
 483 Infunde in pócum, Tölts a' pohárban,
 484 Et propina hospitib⁹, Esköszönd a' vendégekre,
 485 Accénde candélam, Gyujtsd meg a gyertyát,
 486 Inde candelabro, Tedd a' gyertyatartóba,
 487 Emúnge emunctório Vedd el a' hamvát a' hamvá-
 sed ut ne extingnas, vővel, de ugy hog el ne öks-
 488 Vir & mulier sunt a' férfi és az asszonyi alia
 conjuges, házastáisok,
 489 Vídius ducit in- az özvegy ember nehányk
 térdum virginem, vélzen feleséggel szül leán-
 490 Sponsus habet spon- a' völégények meny aszszon-
 sum, vagyon,
 491 Post nuptias mari- a' menyek zöd után a' férjnel
 tu maritam, férjes felesége,
 492 Puérpera péperit a' gyermek szülő aszszony szü-
 puerum, S 4 gyermeket, Hus

24 JANUAE LATINITATIS

- 493 Hunc osculatur nū- Ezt tsokolgattyá a' dájka és ö.
trix, fogelj in grémio, Iében tartogattyá,
494 Filius est báres, filia a' fiu örököς, a' leány jegy ru-
accipit dozem, hár vészen,
495 Paréntes educant, a' szülék magzatokat nevelnek
sobolem,
496 Utricus & noverca a' mostoha atya és anya mosto-
pri signos, ha fiakat és leányokat,
497 Liberi sunt liberi, az édes fiak és leányok szab-
servi servunt, dosok, a' szolgák szolgálnak,
498 Ministri ministrant, az aprodok szolgálnak,
famuli famulantur, a' szolgák szolgáskodnak,
499 Ancille ancillantur, a' szolgálók szolgálóskodnak,
500 Pátria & amita sunt a' patruus és amita az atyám-
patrus frater & soror; naik bátya és nényne, az a-
asunculus & matér- vunculus és materter a
teramatriis, anyám bátya és nényne,
501 A&i habent nepotes, az ösöknek, jób atyáknak uno-
kaik vadnak,
502 Cognati affines. a' rokonságoknak fogorik.

CAPUT VI.

De rebus in Urbe A' Váras és Tartomán-
& Regione. béli dolgokról.

- 503 Urbs munitur mœ- A' keritterett váras meg-erős-
niis. sítterik kö-falakkal,
504 Nec non Gallo & fossâ, Es fántsal és árockal,
505 Porta habet Galgas, a' kapuknak két fele nyíló ajtai
vadnak,
506 Abhinc eunt plateæ, Ettől fogva mennek az úrzák,
507 In foro solent esse ci- a' piatzon szoktak lenni tsato r-
sterne, nák, a' Edifi-

25 VESTIBULUM

- 508 Aedificia sunt publica az épületek közönségek a-
aut privata, biztos embereknek tulajdo-
509 Nāquod uni nō pró- Mert a' mi edgynek nem sa-
prium est, est commune, tya, közönséges az,
510 Cives & incolae inco- a' polgárok és a' lakosok la-
lunt civitatem, (go, a' varast,
511 Rūstici hábitat in pá. a' parasztok laknak a' falut
512 Vicini in eodē vico, a' szomszédek ugyan azó utz-
513 In curia congregatur a' tanáts, házban egyben g-
Senatus, tetik a' tanáts,
514 Consul praeceedit, se- a' polgár mester elől még
natores se quuntur, a' tanátsbeli személyek
515 Index (Pretor) jú- tet követik,
dicat lites, a' bíró meg. ítéli a' pereke
516 Actor accusat fonte a' fel-peres vádollya a' bűn
criminis, vérekkel,
517 Reus se excusat, a' bűnös magát menti,
518 Testis jurat & testá- a' tanú meg ésküszik és b-
tur, ságot teszen,
519 Lictor ligat, a' poroszlo meg. kötözi,
520 Et dicit in cácerē, Es a' tömlötzben viszi,
521 Carnifex occidit & a' hohér meg. öli és fel-ak-
suspendit, tyá,
522 Tabellárius fert lite- a' levél hordozó viszi a' vi-
ras (epistolam) cerá & szal és persével bék-pets-
sigillo ob-signatas, tetett levelet,
523 Núncius nunciat a' követ szóval mondgya-
ore tenus, az izenetet,
524 Templū est sacer loc⁹ a' templom szent hely,
525 Caupóna profanus, a' kortsomaház szentsége,
526 Aeditius pulsat az Egyházi kongattyá a' h-
campánias, gokat, S 5

26 JANUAE LAT. NITATIS

- 527 Pópulus coit in aedes, a' kősség edgybe gyűl; a' tem.
exerceet religionem, plomba gyakorollya az,
steni szolgálatot,
- 528 In cœtu canuntur, a' gyülekezeterben énekeltetnei
psalmi & hymni, foltárok és ditsiretek,
- 529 Dei verbū predicatur Az istennék igéje hirdertei,
- 530 Sacramenta admini- a' Sacramentomok ki-szolgá-
frántur, taenak,
- 531 Réces peraguntur a' könyörgések végben vite,
devote, (festive, nekáhiratossan,
- 532 Festa celebrantur az idnepek meg illetnek jeleszen,
- 533 Magistratus est necessari a' külső tisztyiseldő szüksége,
- 534 Ut rex in regno re- Hogy a' Király az Országban
gnet, (minetur, országolloyon,
- 535 Dóminus domi do- az Ur honn uralkodgyék,
- 536 Qui imperant sint a' kik parantsolnak, legyenek
clementes, (tes, kegyelmesek,
- 537 Qui parent, obsequen- a' kik szolgálnak engedelmesek
- 538 Her⁹ probus pbatur, a' jámbor gazda javaltatik (di-
scut & fidus subditus, tséretik) mint a' hú jobbágiai
- 539 Princeps est minor a' Fejedelem kissébb mint a'
atque Dux, Hertzege,
- 540 Comes major quam a' Grof nagyob a' Nagyságos
Baro, Urnál,
- 541 Nobilis, eques ins- a' Nemes, tzímerrel meg aján-
gnibus donatus, dékoztatot lovag,
- 542 Pax est prorsus o- a' békéség tellyességgel kivá-
ptánda, nando,
- 543 Bellum est pnicosum, a' had veszedelmes,
- 544 Nisi cum hostis ar- Hanem ha mikor az ellenséget
céndus est, (péndia, kell el-üzni, (dos
- 45 Milites merent ffi- a' vitézik meg érdemlik a' fol-

ESTIBÜLUM.

- 46 Cum præliantur & Mikoronhartzolak és viv-
pugnant, nak,
- 47 Tuba clangunt, a' trombiták harságnak,
tympana sonant, a' dobok zörgenek,
- 48 Ex arcubus jactunt a' kézijackal ki-lövik a' nyi-
sagittas, lakat,
- 49 Gladiis dímicant, Kardockal harrzolnak,
- 50 Armis se defendunt, Fegyvereckel ókalmazzák
(pugnant, magokat, (ka
- 51 Tormentis arcis ex- álguykal vészük meg a' várak
- 52 Revertuntur cum Még térek győzelelménie
victoria.

CAPUT VII.

De Virtutibus. A' jószágos tselekedet
tekyról.

- 3 Virtutes sectare. A' jószágos tseleke deteket kövese
- 4 Vita virtus, que Eltávoztasd a' vetekeket, melyet
lex vetat, ket a' törvény meg. tilt,
- 5 Trans flagitia, est az ékélen verkeket tselekedő
selektus (nequam), tzégeres lator,
- 6 Ut prudens sis, pro- Hogy eszes légy, jó eleve el-
spice finem, nézzed a' vége,
- 7 Affice média, Meg nézd az eszközököt,
- 8 Attende occasiōni, Vigyáz az alkalmatosságra,
- 9 Occipe nil temere, Semmihez ne kezdgy ok nélkül
- Delibera diu, Sokaig végezz,
- Festina lente, Lassan fies,
- Rumori ne crede, Az hirnek ne hidgy,
- Arcanū ne vulga, a' titkot ki ne hi desd,
- Quod ignoras, ne a' mit nem tudz, ne állassad,
- vma, aut nega, avagy tagadgyad,

Inter

- 565 Interroga pótius, Kérд-meg inkabb,
 566 Esto témperans, Légy mertékletes,
 567 Cum éfuris, ede, Mikor éhezel, egyél,
 568 Cum sitis, bibe, Mikor szomjuhozol, ígyál,
 569 Helliqnes vorant & A' tobzodok faldokva esnek
 potant, és dősölnök.
 570 Prándium & cœna Az ebéd és vatsora elég lé-
 tibi sufficient, gyen tenked;
 571 Jenitaculum & me- Földöltökömet és osonnát ne
 rendam ne cura, készits,
 572 Jejunare aliquán- Bőjtölni néha használ,
 do expedit,
 573 Sobrius non est ébri^g, A' józan nem részeg,
 574 Esto castus, Légy tiszta életű, (sen)
 575 Gere te prudice, Viseld magadat szemérmetek
 576 Esto modestus, non Légy emberségés, nem faja-
 procax, lan,
 577 Taciturno, nō loquax Halgato, nem tsátsogo,
 578 Vos juvenes, colite Ti issiak, tiszteleyétek a' ve-
 senes, neket,
 579 Manifesta narra, a' nyilván való dolgokat be.
 580 Secréta susurrá, a' titkosokat sugjad, (széld,
 581 Occulta cela, (ce, az el-rejtetteket el-fedezzed,
 582 Quum q̄s logitur, ta- Mikor valaki szól, halgas,
 583 Quum tibi quid di- Mikor tenéked valamit mond,
 cit, ausculta, reá figyelmezz,
 584 Quum quid jubet, Mikor valamit parantsol,
 obtempera, engedgy,
 585 Noli te jaētare, Ne hánnyad magadat,
 586 Neque sis árrogans Se ne légy kérkedékeny avagy
 aut supérbum, kevély,

587 Bon

- 587 Bonafama est ingens A' jó hir név nagy ditsőség,
 glória,
 588 Hanc amáre est fas, Ezt szeretni szabad, meg utál-
 nni nem szabad,
 589 Omnibus esto comis Mindenekhez légy nyájas, +
 néminiblandus, zelkedő senkihez ne,
 590 Adulátor est odiofus, a' hizelkedő gyüllőlséges,
 591 Licet interdum jo- Szabad néha néha tréfalodai
 cari, sed urbáne, de emberségesen,
 592 Ridére, sed non ca- Nevetni-is szabad, de nem ha-
 chinári, hotálni,
 593 Vexamus joco, Ki. fogunk valakin tréfában,
 594 Taxamus serio, Dorgálunk valóban,
 595 Frugális conténtus a' mértékletes kevéssel meg-
 est paucis, elégzik,
 596 Avárus est parcus, a' fölvény szoros marku, az
 liberalis lárgus.
 597 Dives fatuus fidit a bolond gazdak bizik az Išt-
 Deo in cóniâ. ben a' bőségekben,
 598 Diffidit in inópiâ, Nem bizik a' szükségekben,
 599 Jfestus appetit nihil az igaz semmi idegen dolgot
 alieni, nem kíván,
 600 Furári est turpe, Lopni rüt dolog,
 601 Quod quis petit, mû- a' mit valaki kér, költsön ad
 tuoda, gyad oda,
 602 Quod mûtuus accé- a' mit költsön vettél, add
 pisti, redde, viszsa,
 603 Quod p̄misisti, p̄sta, a' mit igértél meg tellyesítse
 604 Quum eges, ne pí- Mikor szükölködöl, ne restel
 geat póscre, lyed kérni,
 605 Quum datur, ne pú- Mikor adatik, ne szégyenlyed
 deat súmere, el-venni,

- 606 *Quum impearisti*, Midőn meg-nyerted köszönd,
age grātias, meg,
- 607 *Eur pendat furtū*, a' lopo fizesse-mega' lopott mar-
aut péndeat in patibulo, hát, vagy fügtön az akasztóban
- 608 *Pœna sane dignus est*, Mérte nyilva a' buntetést,
- 609 *Donum gratis datur*, az ajándék ingyen adatik,
- 610 *Pramium pro officio*, a' jutalom a' szolgálatért,
- 611 *Merces pro mérito*, a' bér az érdemért,
- 612 *Pusillanimis non est fortis*, a' félelmes szívű nem erő,
- 613 *In p̄fperis effértur*, a' bédög állapotokba fel fuvalko-
- 614 *In adverſis trépidat*, az ellenkezökben retteg (dik)
- 615 *Tu esto ad op̄eras álacris*, Te légy a' munkákra serény,
- 616 *Otia linḡ ignávis*, a' hivalkodásokat hadjád a' tunyák,
- 617 *Si quid vis conáris*, Hatnire akarsz igyekezni (nak),
debes prius contári: elsőben tudakoznod kell,
- 618 *Et tunc rem ág gredi*, Es ugy a' dologhoz fognod,
- 619 *Nec ampli contáris*, S-továb osztán né mulatónod
- 620 *Fortúnā est incónstant*, a' szerentse álbatalan,
- 621 *Adfert miseros casus*, Nyavalýás eseteket hoz,
- 622 *Quos páties pátitur*, Mellyet a' békével tűrő szenvet
- 623 *Etiam si gemat, fleat, ploret*, Ha szintén sohajt, fit,
- 624 *Cobibe iram*, Tartóztasd meg a' haragot, (könyvezis),
- 625 *Delinquénti parce*, a' vétkezőnek kedvezz,
- 626 *Deprecánti ignóscē* a' bortsánat kérőnek meg bocsás,
- 627 *Lest te quis? con-* Meg-sérterté téged valaki? Lo-
dona ei culpam, gedd-meg néki a' vétket,
- 628 *Offédisti tu aliquē?* Meg-bántottalé te valakit? bá-
paca & placă illum; kéltesd és engeszted meg öteti,
- 629 *Injúrias tolerare* a' boszuságot elszennedni jobb,
sat? est, quām ulcisci, hogy sem mint meg-torlani,
- 630 *Malign⁹ maledicit*, a' gonosz indulatu átkozodik,

Stell.

- 631 *Stolidus minátrus*, a' bolond senyegerőrik, (delme)
- 632 *Supiorib⁹ esto obédiens*, a' fölsőbbekhez légy enge
- 633 *Équálib⁹ officiósus*, a' veled egyéltőkhöz barátságos
- 634 *Inferiorib⁹ affábilis*, az alobbakhoz magadat fizónak
- 635 *Et erit ómnib⁹ amabilis*, Es leszel mindenktől szeretter
- 636 *Quicunq; humánus Valaki emberséges*, a' kikerel-
est óvios salárat, talál köszönti,
- 637 *Salutántes resalístat*, a' köszöntőket vizsza köszön
- 638 *Interrogántibus respóndet*, a' kérdőknek meg-fel-
- 639 *Peténtibus pörřigit*, a' kérőknek nyújt,
- 640 *Egénis opitulátur*, a' szükölködőknek segítséggel
- 641 *Ignáros informat*, a' csudatlanokat tanítta, (szé)
- 642 *Consiliū indigis* a' tanáts nélküli szükölködők
cénfult,
- 643 *Invidet némini*, Senkire nem irégykedik,
- 644 *Favet ómnibus*, Mindenknak kedveskedik,
- 645 *Verax studet veri-
tati*, az igaz mondo igasság szoll
igyekezik,
- 646 *Mendax mentitur* a' hazug hazud,
- 647 *Amicus diligít*, a' barát szeret,
- 648 *Inimicus odit*, az ellenség gyűlöli,
- 649 *Dolúsus décipit*, az áluok reá vészen,
- 650 *Sincérus non fallit*, a' tökélletes szívű meg ne
- 651 *Sócius juvat*, a' társ segít,
- 652 *Sodális colludit*, a' kenyeres veled edgyüt ja
- 653 *Comes comitátrū*, az úti társ késér.
- Conclúsió.**
- Bé-rekesztés.**
- 654 *Multane super-* Sokak vadnaké hátra?
- 655 *Panca puto*, (sunī?) Keyefek azt vélem,
- 656 *Ecce últim⁹ titulus* Ihen az utólsó titulus,
- 657 *Nam hoc vestib⁹-
um est tantum exordiū* Mert ez a' tornázt csak

32

JAN. LAT. VEST.

- 658 *Quod non prolixum* Mellynek nem illik hosszúnak
esse cōvenit. lenni,
- 659 *Vénim* ergo ad clausulā, jötünk azért a' rekeszték,
- 660 *Vita trāsit velut umbra*, Ez élet el-mulik mint az ar.
- 661 *Quicqđ natū est móritur*; Valami születet meg (nyá)
- 662 *Omnia sunt vana*. mindenek hivságosok, (hal,
- 663 *O peccátor! mors te* Oh bünös! a' halál tégedet
devorabit, meg-észen.
- 664 *Tandem ibis in sepulchrū*, S-ostán még a' koporsó
- 665 *Eluce in ténebras*, a' világosságról a' sötétségre, (ba)
- 666 *Tu proinde quisquis es*, Te ennekokáért valaki vagy,
- 667 *Formida inférnum*, Rettegjed a' poklot,
- 668 *Desidera cœlum*, Kivánniad az éget,
- 669 *Peccáre noli, ne péreas*, Ne vétkezzél, hog' el ne vesz,
- 670 *Hic subsistimus, nec* Itt meg-állapadunk; s-többet
áddimus magis, hozzá nem adunk,
- 671 *Acquiēscē lector*, Nyugodgyál-meg rajta olvas,
- 672 *Réliqua repéries ordine*, A' többet meg találod röde,
- 673 *Ianuam ingress⁹, ora ita*: Az ajton bē menvén igy kö,
- 674 *Miserere nostri*, Kőnyörűlly rajtunk, (nyörög)
- 675 *Benigne Salvátor*, Kegyelmes Idvőzítőnk,
- 676 *JESU CHRISTE*, JESUS CHRISTUS,
- 677 *Da sc̄ientiam*, Adgy tudományt,
- 678 *Da pietatem*, Adgy kegyességet,
- 679 *Da beatitudinem*, Adgy boldogságot,
- 680 *Benedicte in secula* Oh örökön öröké áldott,
- Cseculorum.*

AMEN.

AMEN.

